

จากชุมชน No Name.... สู่ชุมชน Show Name

สุรกิต จัตรเจริญพัฒน์*

ประวัติศาสตร์ชุมชนที่น่ารู้

ชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกไล่รื้อที่ ซึ่งมาจาก 4 เขต เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย จึงได้ขอจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนใหม่ ชื่อ ชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน ซึ่งมีความหลากหลายของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ทั้งอาชีพและความเป็นอยู่ ต่อมาได้มีการร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นชุมชนต้นแบบด้าน “สุขภาวะ” โดย อสส.ที่ชื่อ ชนิสรา ละอองดี เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนในทุก ๆ ด้าน

อะไรคือ....แรงบันดาลใจในการเป็น อสส.

เนื่องจากเป็นชุมชนเกิดใหม่ ซึ่งมีความแตกต่าง และหลากหลายของคนในชุมชน จึงได้เกิดผู้นำลุกขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน รวมคน รวมใจ พัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่สำหรับทุกคน สืบต่อเจตนารมณ์จนถึง อสส.ชนิสรา ละอองดีและผองเพื่อน อสส. ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจิตอาสาเป็นต้นทุนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และพร้อมเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัว เพื่อชุมชนโดยส่วนรวม เพื่อพ่อ แม่ ลูกหลาน ญาติสนิทมิตรสหาย และเพื่อนบ้าน

ผลที่ได้จากการลงมือ ลงแรง ลงใจ

ในด้านเศรษฐกิจมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ/สหกรณ์เคหสถานศิริรินทร์และเพื่อน ดำเนินการในรูปแบบกองทุนชุมชนที่ดำเนินธุรกรรมทางการเงินอย่างครบวงจร รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของคนในชุมชน ให้ความช่วยเหลือสมาชิกในกรณีฉุกเฉิน ทั้งนี้ ยังได้จัดให้มีการรวมกลุ่มสตรีในชุมชน และจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ และรายได้ของคนในชุมชนอีกด้วย

ด้านสังคม ได้ร่วมแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น การเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน บริการต่าง ๆ ของภาครัฐ การจ้างงาน ผู้พิการในชุมชน เป็นต้น

ด้านสุขภาพอนามัย เป็นแกนนำในการร่วมดูแลสุขภาพของคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ ตั้งแต่เกิดจนตาย จากวัยรุ่นจนเป็นหนุ่มสาว แต่งงานมีครอบครัว ดูแล

*นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

หญิงตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอดบุตรทารก ดูแลแม่หลังคลอดเป็นพ่อแม่คนที่สองของเด็กทารก จนเติบโตเป็นเด็กเล็ก เด็กโต เป็นเยาวชน โตเป็นผู้ใหญ่ในวัยแรงงาน วัยกลางคน ผู้สูงอายุ จนกระทั่งสิ้นอายุขัย จากไปอย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงชีวิตที่อยู่ ดูแลผู้คนในชุมชนทุกระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยมีการจัดระบบการดูแลสุขภาพของชุมชนด้วยการใช้ระบบสารสนเทศ และเทคโนโลยีแอปพลิเคชันเกี่ยวกับการป้องกัน การพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุที่บ้านและดูแลร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ อสส.ชิน سرا ยังเป็นผู้คิดค้นพัฒนาสูตรน้ำมันสกัดจากสมุนไพร ใช้ รักษาและบรรเทาอาการปวดเมื่อย พัฒนาผลิตภัณฑ์ป้องกันยุงจากสมุนไพร และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องให้กับประชาชนทั้งในและนอกชุมชน และเป็นผู้นำในการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรหลากหลายชนิด เพื่อหลีกเลี่ยงสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พร้อมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ในเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง

ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยใช้หลัก 3 R ได้แก่ Reduce Reuse Recycle เพื่อการจัดการขยะในครัวเรือน การคัดแยกขยะเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนการจัดการน้ำในชุมชนและคลองรอบชุมชน การปรับภูมิทัศน์ เพื่อสร้างพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายของคนในชุมชน และการจัดการปัญหาฝุ่น PM 2.5

เครือข่ายการทำงาน....เพื่อคนที่ดี

ในการทำงานชุมชน ไม่มีใครสามารถทำงานคนเดียวลุยไปข้างหน้าคนเดียวได้ ถึงแม้จะทำได้ สักพักก็หมดแรงและท้อถอยในที่สุด อาสาสมัครสาธารณสุขก็เช่นเดียวกันไม่สามารถทำงานเพื่อขับเคลื่อนและแก้ปัญหาสาธารณสุขของชุมชนเพียงกลุ่มเดียวได้ โดยเฉพาะในยุคสมัยปัจจุบันที่ปัญหามีความซับซ้อนไม่ใช่ปัญหาเชิงเดี่ยวเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมาประเด็นเรื่องสุขภาพไปเกี่ยวโยงกับเรื่องปากท้อง การทำมาหากิน ปัญหาครอบครัว ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่น ๆ ฉะนั้น การทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขโดยเฉพาะในเขตเมืองหลวงกรุงเทพมหานคร จึงต้องประสานเชื่อมโยงอย่างรอบด้านกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐ กรุงเทพมหานครเอง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน จึงเป็นชุมชนต้นแบบเชิงประจักษ์ชุมชนหนึ่ง ที่ซึ่งพิสูจน์ให้เราเห็นการประสานเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ดึงศักยภาพของคนในชุมชนและทรัพยากรคน เงิน ของ ของเครือข่าย มาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนจนกลายเป็น “ชุมชนต้นแบบด้านสุขภาวะ ในเขตภาษีเจริญ”

ความสำเร็จและความภาคภูมิใจที่สัมผัสได้

อสส.ชิน سرا ละอองดี เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน จากชุมชนติดคลอง จนมาเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการพื้นที่สุขภาวะ การดูแลสุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ สังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อม จัดทำโครงการขยะแปลงร่างสร้างพื้นที่สุขภาวะ และสร้างนวัตกรรม “ขยะแปลงร่าง” จากขยะรีไซเคิล ส่งเสริมความรู้เรื่องการจัดการขยะในครัวเรือน การจัดการน้ำในชุมชน

และคลองรอบชุมชน สร้างพื้นที่สุขภาวะชุมชนคิรินทร์และเพื่อน พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะ (Healthy Space) : กรณีนำร่อง พื้นที่บริบทเมืองเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยคณะทำงานและสมาชิกในพื้นที่ ร่วมกันสำรวจข้อมูลปริมาณขยะ ประเภทขยะ และความเดือนร้อนที่เกิดจากการทิ้งขยะของชุมชนที่ไม่มีการคัดแยก ทั้งก่อนเริ่มและหลังเสร็จสิ้นโครงการเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น แล้วมีการดำเนินการโดยใช้หลัก 3 R (Reduce, Reuse, Recycle) จัดการสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่

- **Reduce (คิดก่อนใช้)** รณรงค์การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ลดการใช้โฟมบรรจุอาหาร เลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- **Reuse** รณรงค์การใช้กระดาษ 2 หน้า เสื้อผ้าเก่านำไปบริจาค เลือกใช้ภาชนะที่ใช้ซ้ำได้
- **Recycle** แปรรูปวัสดุเหลือใช้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ขยะอินทรีย์นำกลับมาใช้ประโยชน์ นำจักรยานเก่ามาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์ออกกำลังกาย “จักรยานเพื่อสุขภาพ”

อีกทั้งยังเป็นแกนนำจัดมทรรมขยะ Recycle ในชุมชนขึ้นมา เพื่อสร้างรายได้และปลูกฝังคนในชุมชนให้ร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และจัดประกวดสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุ Recycle รวมทั้งการสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับการรองรับสังคมผู้สูงอายุ และวางระบบดูแลสุขภาพชุมชนด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System-GIS) ทำให้ทราบพิกัดของผู้สูงอายุและผู้ป่วยเรื้อรัง ติดบ้านติดเตียงในชุมชน และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์อาการเจ็บป่วยที่ต้องได้รับการดูแล

อสม.ชนิสรา มีการใช้ระบบการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพสูง โดยบริหารด้วย 2 รูปแบบ คือ 1) บริหารจัดการด้านการเงินด้วยระบบสหกรณ์ มีเงินเพื่อสาธารณะประโยชน์ของชุมชนจนได้รับคำชื่นชมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีกองทุนของชุมชนที่ดำเนินธุรกรรมทางการเงินครบวงจร (รับฝากและให้กู้ยืม) 2) บริหารความสัมพันธ์ของสมาชิกด้วยการจดทะเบียนเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการ ทำให้ได้รับการสนับสนุนดูแลจากหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้ง 2 ระบบมีโครงสร้าง กลไก กรรมการที่ชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายและแผนการทำงาน ยึดหลักประชาธิปไตย ความซื่อสัตย์ โปร่งใส และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชวนหนามที่พบ

เนื่องด้วย ชุมชนศิริรินทร์และเพื่อนเป็นชุมชนใหม่ ที่เกิดการรวมกลุ่มของคนที่ได้รับความสะดวกจากการไล่ที่ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีความหลากหลายของผู้คนในแต่ละครอบครัว แตกต่างกันทั้งอาชีพ วิธีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ กว่าจะรวมตัว รวมคนรวมใจของคนในชุมชน ให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความรัก ความเอื้ออาทร ความสมัครสมานสามัคคีขึ้นมาได้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยผู้นำและผู้ตามที่มีความเสียสละ มีจิตอาสา แล้วค่อย ๆ ขยายผลความดีไปสู่วงกว้างจนถึงปัจจุบันที่สมาชิกในชุมชนทุกคนได้ชื่นชมดอกผลแห่งความสุขร่วมกัน

ปัจจัยและหุ้นส่วนความสำเร็จ

ได้แก่ การมีผู้นำที่ดีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการการยอมรับผู้นำ การเป็นผู้ตามที่ดีของคนในชุมชน ความเสียสละและความมีจิตอาสาของอาสาสมัครสาธารณสุขและจิตอาสาในรูปแบบอื่น ๆ การเป็นนักเรียนรู้และยอมรับสิ่งใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนจนกลายเป็นชุมชนต้นแบบด้านสุขภาวะ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การประสานและช่วยเหลือกันในรูปแบบเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส...สู่ความยั่งยืน

นอกจากการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย การมีจิตอาสาในชุมชน ทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขและจิตอาสาในรูปแบบอื่น ๆ ทั้งที่เป็นแกนนำกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และการให้ความร่วมมือและเอาใจใส่ของภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องแบบองค์รวม ทั้งด้านการดูแลสุขภาพปากท้อง เศรษฐกิจ สังคม นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนทุกกลุ่มวัยในชุมชน สิ่งที่ทำหายชุมชนในอนาคตก็คือทำอย่างไรให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน เกิดการต่อยอด ขยายผลจากรุ่นสู่รุ่น จากชุมชนศิริรินทร์และเพื่อน ไปสู่ชุมชนใกล้เคียง

ดอกผล.....ความสุขที่ได้รับร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชน ของแกนนำและสมาชิกในชุมชน รวมทั้งภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทำให้คนในชุมชนมีความสุข มีสุขภาพที่ดี อยู่ดีกินดี กินอิ่มนอนอุ่นมีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี เกิดระบบการดูแลสุขภาพของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน นำไปสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้

นอกจากนี้ อสส.ชนิสรา ละอองดี ได้ร่วมกับผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำต่าง ๆ ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เรื่องสุขภาพ มีการพัฒนาและใช้แพลตฟอร์มในการดูแล ส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ใช้ในการเฝ้าระวังความเสี่ยงของกลุ่มเปราะบาง ผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง มีการดำเนินการเรื่องธนาคารเวลาสำหรับทุกกลุ่มวัยในชุมชน มีการขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพะ เป็นกลไกหน่วยจัดการ ระดับเขตภาษีเจริญ (Node) การจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดการขยะต้นทาง และเพิ่มพื้นที่สีเขียว (พืชผักปลอดสารพิษที่ใช้รับประทานได้) รวมไปถึงการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ร่วมกันผลักดันให้เกิดตลาดชุมชนออนไลน์ เพื่อแก้ไขปัญหาปากท้อง และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน โดยนำเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มุ่งสู่เป้าหมายของชุมชนที่ตั้งไว้คือ เป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอบโจทย์คำว่า “ระบบสุขภาพของชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน”

.....ด้วยจิตการวะ.....

